

จริยธรรมที่เหมาะสมกับคนในสังคม Ethics Suitable for People in Society

ก๊ก ดอนสำราญ

Kok Dornsumran

อดีตรองเลขาธิการคุรุสภา

Former Deputy Secretary of Teachers Council

e-mail: K.Dornsumran@gmail.com

Received: April 2, 2019

Revised: April 19, 2019

Accepted: April 22, 2019

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาเพื่อหาบทสรุปจริยธรรมที่เหมาะสมกับคนในสังคม โดยเฉพาะสังคมของวงการศึกษา โดยการสนทนากับผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน และจากการสังเคราะห์บทความ กรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม พบว่า จริยธรรมที่เหมาะสมกับคนในสังคมควรเป็นจริยธรรมที่ก่อให้เกิดความผาสุกแก่คนจำนวนมากที่สุดเป็นที่ตั้งและคนเราเมื่อมีการศึกษาดีขึ้นแล้วย่อมจะไม่มองเพียงแค่สิ่งเฉพาะหน้าคนยิ่งฉลาดขึ้นเท่าไรก็ยิ่งหวังผลในระยะยาวฉะนั้นการอบรมให้คนมุ่งหน้าทำกิจกรรมที่เพิ่มพูนผลประโยชน์ส่วนรวมก่อน แล้วผลประโยชน์ส่วนตัวจะตามมาเอง และได้ผลดีกว่าที่ต่างคนต่างมุ่งหาผลประโยชน์ของตนเอง (พระราชวรมนู, ประยูร ธรรมจิตโต, 2559)

คำสำคัญ: จริยธรรม, ในสังคม

ABSTRACT

This article aims to find a summary of ethics suitable for people in society. Especially the society of educational circles. By conversing with 5 experts and from the synthesis of the article, case studies related to ethics. Found that; ethics suitable for people in society. Should be ethics that bring happiness to the greatest number of people, when people have better educated, they wouldn't just look at things. Smarter the person, the longer outcome. Therefore, training for people to head towards activities that increase public interest first. Then personal benefits will follow. And get better results than each and every one looking for oneself own benefits (PhraRatchaworamuni, PrayoonThammajittato, 2016)

Keywords: Ethics, In Society

บทนำ

ในสังคมปัจจุบันกระแสทางความคิดเรื่องคุณธรรมจริยธรรมได้ถูกนำไปใช้กับหลายเรื่องหลายมิติในสังคมไทยเช่นกรณีเหตุการณ์ทางการเมืองการปกครองการศึกษาศาสนาการบริหารทั่วไปหรือแม้แต่กระทั่งในเรื่องการประพฤติปฏิบัติของปัจเจกชนจำเป็นต้องเข้าใจความหมายแนวคิดหรือทฤษฎีของคำว่า “คุณธรรม” และ “จริยธรรม” ทั้งในวิถีไทยและวิถีสากลอย่างถ่องแท้จนสามารถนำมาปรับใช้กับเรื่องราวและมิติต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม (วีระ วงศ์สรรค์, 2561) เป็นพลังสำคัญที่จะขับเคลื่อนสังคมไทยในอนาคตซึ่งจะต้องได้รับการปลูกฝังความคิดและทัศนคติด้านคุณธรรมและจริยธรรมตั้งแต่วัยเด็กเพื่อเจริญงอกงามเป็นเมล็ดพันธุ์แห่งคุณธรรมจริยธรรมที่จะเผยแพร่ในสังคมไทยต่อไปส่วนการปลูกฝังนั้นใช้กับผู้ใหญ่ที่บางครั้งได้หลงลืมละเลยการนำจริยธรรมมาใช้ในการประพฤติปฏิบัติให้เกิดการระลึกนึกถึงตระหนักถึงความสำคัญและนำจริยธรรมกลับมาใช้ในการดำรงตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เยาวชนต่อไป ดังที่ท่านศาสตราจารย์ธานินทรภักย์วิเชียรได้เคยยกตัวอย่างให้เห็นว่าสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประเทศอังกฤษสามารถดำรงมาตรฐานด้านจริยธรรมที่สูงส่งเอาไว้ได้ตลอดมาคือชาวอังกฤษได้รับการปลูกฝังคตินิยมมาตั้งแต่เด็กและถือว่าเป็นผู้ที่มี “Integrity” หมายถึงการยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องและชอบธรรมอีกทั้งเป็นที่รวมของความถูกต้องทั้งหลายทั้งปวงที่น่าจะเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับการฝึกอบรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนทั่วไปในสังคมไทยให้มีคตินิยมรวม 12 ประการได้แก่ 1. สัจจะพูดความจริง (Truth) 2. ความซื่อสัตย์สุจริต (Honesty) 3. ความระลึกในหน้าที่ (Sense of Duty) 4. ความอดกลั้น (Patience) 5. ความเป็นธรรม (Fair Play) 6. ความเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Consideration for Others) 7. เมตตาธรรม (Kindness) 8. ความกตัญญูทศเวที (Gratitude) 9. ความสุภาพนุ่มนวล (Politeness) 10. ความเคารพต่อผู้มีอาวุโส (Respect for Elders) 11. รักษาคำพูด (Promise) 12. จิตสำนึกสาธารณะเสียสละเพื่อส่วนรวม (Public Conscience)

“จริยธรรม” มักมีการพูดถึงและนำไปใช้ในความหมายที่แยกกันไม่ออกบางครั้งก็เรียกควบกันไปเป็น **คุณธรรมจริยธรรม** อีกทั้งเรื่องที่คนในสังคมไทยปัจจุบันนี้นิยมนำมาเป็นประเด็นในการพูดคุยกันมากคือ **คุณธรรมและจริยธรรมในระบอบประชาธิปไตย** เนื่องจากการเมืองการปกครองมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ดังนั้นคุณธรรมและจริยธรรมของคนในสังคม จึงมีบทบาทสำคัญกับระบบการเมืองการปกครองที่สังคมนั้นใช้คุณธรรมและจริยธรรมของบุคคลที่พึงมีต่อสังคม จึงหมายถึง การมีคุณงามความดีในการทำหน้าที่พลเมืองของสังคมประชาธิปไตย ความสำคัญของประเด็นนี้อยู่ที่การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ดี ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับว่ามีผู้ปกครองที่ดีมีคุณธรรมการทำหน้าที่ให้บริการประชาชนบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้กับประชาชนเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับการทำหน้าที่ต่อประเทศชาติของประชาชนด้วย คุณธรรมและจริยธรรมของบุคคลที่มีต่อสังคมในสังคมประชาธิปไตย ประกอบด้วยการมีรูปแบบความคิดสร้างสรรค์ทางบวกในการแสดงบทบาทอย่างแข็งขันในการร่วมพัฒนาและแก้ไขปัญหาของสังคมเช่นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจประเด็นสาธารณะอย่างแข็งขันในการกระทำเพื่อส่วนรวมด้วยความเต็มใจการสนับสนุนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนรวมทั้งการปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบของ

บ้านเมืองหรือเคารพในกฎกติกาของสังคมและการติดตามตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารและหน่วยงานของรัฐ

ทั้งนี้การมีบทบาทดังกล่าวหากทำโดยขาดคุณธรรมจริยธรรมก็จะก่อให้เกิดความวุ่นวายเดือดร้อนและทำให้เกิดความแตกแยกในสังคมจนถึงการล้มล้างระบบการเมืองการปกครองกลายเป็นอนาธิปไตยแทนประชาธิปไตยได้บางกรณีก็อาจกลายเป็นเครื่องมือของคนที่ไม่หวังดีต่อประเทศชาติ

คุณธรรม (Morality/Virtue) และจริยธรรม (Ethics) เป็นคำศัพท์ที่มีความหมายใกล้เคียงกันทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษตามที่บัญญัติไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554

“**คุณธรรม**” หมายถึง สภาพคุณงามความดีเป็นสภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจซึ่งสามารถแยกออกเป็น 2 ความหมายคือ 1. ความประพฤติดีงามเพื่อประโยชน์สุขแก่ตนและสังคมซึ่งมีพื้นฐานมาจากหลักศีลธรรมทางศาสนา ค่านิยมทางวัฒนธรรม ประเพณี หลักกฎหมาย จรรยาบรรณวิชาชีพ และ 2. การรู้จักไตร่ตรองว่าอะไรควรทำ ไม่ควรทำและอาจกล่าวได้ว่าคุณธรรมคือจริยธรรมแต่ละข้อที่นำมาปฏิบัติจนเป็นนิสัย; เป็นคนซื่อสัตย์เสียสละอดทนมีความรับผิดชอบ ฯลฯ

“**จริยธรรม**” แปลว่า ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม ซึ่งก็คือกฎเกณฑ์ความประพฤติของมนุษย์ซึ่งเกิดขึ้นจากธรรมชาติของมนุษย์ความเป็นผู้มีปัญญาและเหตุผลทำให้มนุษย์มีมโนธรรมรู้จักแยกแยะความถูกผิดควรไม่ควรโดยจริยธรรมมีลักษณะ 4 ประการ ได้แก่ 1. การตัดสินใจทางจริยธรรม (Moral Judgement) ด้วยหลักการของตนเอง 2. หลักการของจริยธรรมและการตัดสินใจตกใจเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลก่อนที่จะปฏิบัติการ 3. หลักการทางจริยธรรมเป็นหลักการสากลที่บุคคลใช้ตัดสินใจในการกระทำสิ่งต่างๆ 4. ทักษะเกี่ยวกับจริยธรรมได้มาจากความคิดของบุคคลหรืออุดมคติของสังคมจนเกิดเป็นทักษะในการดำรงชีวิตของตนและสังคมที่ตนอาศัยอยู่ (กรมการศาสนา, 2543)

นอกจากนี้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดให้ “**คุณธรรม**” หมายถึงสิ่งที่มีคุณค่ามีประโยชน์เป็นความดีงามเป็นมโนธรรมเป็นเครื่องประคับประคองใจให้เกลียดความชั่วกลัวบาปใฝ่ความดีเป็นเครื่องกระตุ้นผลักดันให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบเกิดจิตสำนึกที่ดีมีความสงบเย็นภายในเป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝังเพื่อให้เกิดขึ้นและเหมาะสมกับความต้องการในสังคมไทยและ “**จริยธรรม**” ก็หมายถึงกรอบหรือแนวทางอันดีงามที่พึงปฏิบัติซึ่งกำหนดไว้สำหรับสังคมเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยงดงาม มีความสงบร่มเย็นเป็นสุขความรักสามัคคีมั่นคงและปลอดภัยในการดำรงชีวิต

“**โสเครตีส**” (Socrates) มีความเห็นว่าจริยธรรมคุณธรรมที่แท้จริงมีคุณค่าภายในตัวเอง คือทำให้ผู้ครอบครองความดีเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และ “**เพลโต**” แนะนำว่าจริยธรรมคุณธรรมต้องตั้งอยู่บนความรู้สิ่งที่ยึดถือว่าเป็นคุณธรรมเช่นความกล้าหาญความยุติธรรมและศาสนกิจจะไม่ใช่คุณธรรมหากสิ่งต่าง ๆ ไม่มีความรู้เป็นส่วนประกอบที่สำคัญสังคมที่คนในสังคมไม่มีคุณธรรมจริยธรรมก็จะเป็นสังคมไร้ระเบียบมีการเบียดเบียนละเมิดและขัดแย้งกันดังนั้น “**คุณธรรมจริยธรรมระดับบุคคล**” จึงหมายถึงสภาพคุณงามความดีที่เป็นประโยชน์ของปัจเจกบุคคลมีความสำคัญต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

เนื่องจากหลักการอิสรภาพเสรีภาพและความเสมอภาพของประชาธิปไตยมีความเสี่ยงต่อการทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคมถ้าสมาชิกในสังคมขาดคุณธรรม ในสองส่วนคือ “การมีคุณสมบัติของมนุษย์ที่ดี” และ “การเป็นประชาชนที่ดีในสังคมประชาธิปไตย”

“การเป็นประชาชนที่ดีในสังคมประชาธิปไตย” เป็นลักษณะเฉพาะและเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับประชาชนที่ต้องมีคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างไปจากสังคมในระบอบการปกครองอื่นซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นคุณลักษณะทางจิตของบุคคลต้องสอดคล้องกับการพิทักษ์ความเป็นอิสรภาพเสรีภาพและเสมอภาพของตนเองไปพร้อมกับการเคารพในอิสรภาพเสรีภาพและเสมอภาพของผู้อื่นด้วยได้แก่การเคารพในสิทธิศักดิ์ศรีของมนุษย์โดยเท่าเทียมกัน, การยอมรับความแตกต่างทางความคิด มีความเคารพสิทธิในการแสดงความคิดเห็นของผู้อื่น, การตระหนักและแสดงความรับผิดชอบต่อสาธารณะตระหนักในหน้าที่ของพลเมืองที่มีต่อส่วนรวมการเห็นแก่ประโยชน์สาธารณะมากกว่าประโยชน์ส่วนตนหรือบุคคลหากบุคคลคำนึงถึงแต่สิทธิเสรีภาพของตนเองโดยไม่สนใจสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นก็จะเป็นความเห็นแก่ตัวยิ่งถ้ามีโอกาสพัฒนาขึ้นเป็นผู้ปกครองก็จะกลายเป็นผู้ปกครองที่เผด็จการ

“การมีคุณสมบัติของมนุษย์ที่ดี” เป็นคุณสมบัติร่วมของนานาศาสนาที่กล่าวถึงความดีที่พึงมีในตัวบุคคลอาทิความซื่อสัตย์การทำความดีความเมตตาการยึดมั่นในหลักธรรมปฏิบัติตามหลักศาสนาและการเป็นคนดีในสังคมนั้นหากจะมีการอธิบายถึง “คุณธรรมและจริยธรรมของบุคคลที่พึงมีต่อสังคมในสังคมประชาธิปไตย” ก็จะหมายถึงการมีคุณงามความดีในการทำหน้าที่พลเมืองของสังคมประชาธิปไตย ความสำคัญของประเด็นนี้อยู่ที่การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ดีมีใช้ขึ้นอยู่กับการมีผู้ปกครองที่ดีมีคุณธรรมหรือการทำหน้าที่ให้บริการประชาชนบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้กับประชาชนเท่านั้นแต่จะต้องขึ้นอยู่กับการทำหน้าที่ต่อประเทศชาติของประชาชนด้วยดังนั้นคุณธรรมและจริยธรรมของบุคคลที่มีต่อสังคมในระบอบประชาธิปไตยจึงต้องประกอบด้วยการมีรูปแบบความคิดสร้างสรรค์ทางบวกในการแสดงบทบาทอย่างแข็งขันในการร่วมพัฒนาและแก้ไขปัญหาของสังคมในประเด็นสาธารณะอย่างแข็งขันการมีส่วนร่วมในการกระทำเพื่อส่วนรวมด้วยความเต็มใจการสนับสนุนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนการปฏิบัติตามกฎระเบียบของบ้านเมืองเคารพในกฎกติกาของสังคม (สมปราชญ์ นามขาน, 2561) และการติดตามตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารและหน่วยงานของรัฐ

จริยธรรมในสังคมประชาธิปไตย

ไมเคิล กรอส (Michael Gross) ใน Ethics and Activism: The Theory and Practice of Political Morality มีความเชื่อว่าความมั่นคงของประชาธิปไตยมีพื้นฐานอยู่บนจริยธรรมและการดำเนินการของจิตเมื่อรัฐทำผิดพลาดมันขึ้นอยู่กับการดำเนินการแก้ไขโดยพลเมืองที่ใช้อารมณความรู้สึกลงมือจริยธรรมจรรยาพาพวกเขาไปสู่การรู้และแก้ไขความผิดแต่ความรู้สึกลงมือจริยธรรมจรรยาที่ว่านี่ยังคงมีปัญหาที่การตีความแต่ฮาเบอร์มาส (Habermas) และจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) เน้นเรื่องความยุติธรรมต้องเป็นหลักการอันดับแรกของการเมือง ได้นิยามความยุติธรรมที่แตกต่างกันออกไปเช่นผลประโยชน์ความเป็น

ธรรมหรือการบรรยายเชิงจริยธรรมแต่แนวความคิดหลักก็คือความยุติธรรมคำเหล่านี้ถูกใช้ในการออกแบบเพื่อบูชาหลักการพื้นฐานของความเป็นอิสระความมีเกียรติและความเป็นปัจเจกชน การกระทำทางการเมืองในฐานะผลผลิตของความจำเป็นในประวัติศาสตร์แต่วัตถุประสงค์ของการกระทำนั้นไม่แตกต่างกันนั้นคือการปกป้องความยุติธรรมเพียงแต่รูปแบบอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างในช่วงเวลาต่าง ๆ กิจกรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยถูกกำหนดให้ทำหน้าที่ปกป้องความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางจริยธรรมของประชาธิปไตยคุ้มครองอิสรภาพทางการเมืองและได้ไว้วางใจให้ใช้จุดยืนทางจริยธรรมที่กำหนดไว้ในการดำเนินกิจกรรมอย่างมีจริยธรรม การเมืองที่เข้มแข็งต้องการมุ่งให้เกิดความยุติธรรมทางสังคมความเท่าเทียมกันและศักดิ์ศรีของมนุษย์งานที่เกี่ยวข้องต้องถูกกำหนดไว้ในหน้าที่ด้วยความเป็นธรรมและหลักการที่เห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่นเป็นที่ตั้งและมีทัศนคติชัดเจนเกี่ยวกับหลักการทางจริยธรรม รวมทั้งเป็นอิสระจากผลประโยชน์ของการแบ่งพรรคแบ่งพวกเป็นอิสระจากอิทธิพลทางการเมืองและระมัดระวังอย่างเต็มที่เกี่ยวกับความไม่แน่นอนของการเมืองแต่จากกรณีศึกษาพบว่าปัจเจกบุคคลที่มีความสามารถทางการเมืองมากที่สุดส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีจริยธรรมน้อยที่สุดเช่นกรณีการช่วยเหลือยิวให้รอดจากการล้างเผ่าพันธุ์โดยนาซีผู้เข้าร่วมขบวนการต่อต้านการทำแท้งในอเมริกาและขบวนการเรียกร้องความสันติในอิสราเอล ล้วนไม่ใช่เรื่องของคนที่มีศีลธรรมจรรยาสูงแต่เป็นคนที่มีความบริสุทธิ์ใจหรือไม่มีเล่ห์เหลี่ยมทางศีลธรรมจรรยาต่างหากที่แสดงให้เห็นปรากฏถึงความสามารถทางการเมือง

ลอเรนซ์โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg) ได้ศึกษาวิจัยพัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวทฤษฎีของพอลเพียร์สแต่โคลเบอร์กได้ปรับปรุงวิธีวิจัยการวิเคราะห์ผลรวมและได้วิจัยอย่างกว้างขวางในประเทศอื่นที่มีวัฒนธรรมต่างไปวิธีการวิจัยจะสร้างสถานการณ์สมมติปัญหาทางจริยธรรมที่ผู้ตอบยากที่จะตัดสินใจได้ว่า “ถูก” “ผิด” “ควรทำ” “ไม่ควรทำ” อย่างเด็ดขาดเพราะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่างการตอบจะขึ้นกับวัยของผู้ตอบเกี่ยวกับความเห็นใจในบทบาทของผู้แสดงพฤติกรรมในเรื่องคำนึงความสำนึกในหน้าที่ในฐานะเป็นสมาชิกของสังคมความยุติธรรมหรือหลักการที่ตนยึดถือซึ่งโคลเบอร์กให้คำจำกัดความของ “จริยธรรม” ว่าเป็นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความถูกผิดและเกิดขึ้นจากขบวนการทางความคิดอย่างมีเหตุผลซึ่งต้องอาศัยวุฒิภาวะทางปัญญา ส่วนเรื่องพัฒนาการทางจริยธรรมเป็นผลมาจากพัฒนาการของโครงสร้างทางความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรมนอกจากนั้นโคลเบอร์กยังพบว่าส่วนมากการพัฒนาทางจริยธรรมของเด็กจะไม่ถึงขั้นสูงสุดในอายุ 10 ปีแต่จะมีการพัฒนาขึ้นอีกหลายขั้นจากอายุ 11-25 ปี การใช้เหตุผลเพื่อการตัดสินใจที่จะเลือกกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งจะแสดงให้เห็นถึงความเจริญของจิตใจของบุคคล การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่ได้ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ของสังคมใดสังคมหนึ่งโดยเฉพาะแต่เป็นการใช้เหตุผลที่ลึกซึ้งยากแก่การเข้าใจยิ่งขึ้นตามลำดับของวุฒิภาวะทางปัญญา

จริยธรรมในปัจจุบัน

ในปัจจุบันสังคมกำลังก้าวเข้าสู่ยุคที่มนุษย์กำลังแสวงหาจุดร่วมที่เหมือนกันและสวณจุดต่าง ๆ ที่ไม่เหมือนกันแม้ต่างคนอาจจะมีความเห็นที่แตกต่างกันแต่ก็ยอมรับในคุณค่าของกันและกันมีการหาหรือ

แลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยนำจุดร่วมที่เหมือนกันมาเสริมสร้างอันก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปและมองจุดต่างไม่เหมือนกันด้วยการยอมรับในคุณค่าบนความหลากหลายไม่เว้นแม้แต่มุมมองต่อจริยธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปโดยมองว่าจริยธรรมมีได้อยู่แต่ในภาษาหรือข้อที่ได้บัญญัติไว้ในคัมภีร์หนึ่งคัมภีร์ใดหรือในที่หนึ่งที่ใดหากแต่มีการย้อนอ่านหรือทบทวนมาตรการหรือหลักการที่ได้เคยมีการอธิบายถึงจริยธรรมไว้ทั้งหมดแล้วนำมาวิเคราะห์ประเมินค่าดูว่าอะไรที่ยังดีอยู่มีคุณค่าอยู่หรือพื้นนำมาใช้แบบผสมผสานกันเรียกว่า “ย้อนอ่านทุกสิ่งและไม่ละทิ้งสิ่งใด”

ดังนั้นก่อนที่จะกำหนดถึงแนวทางในการสร้างจริยธรรมในการทำงานให้เกิดขึ้นได้นั้นจะต้องทำความเข้าใจให้ตรงกันก่อนถึงองค์ประกอบของจริยธรรมในการทำงานที่ควรจะเป็นดังนี้ (พระราชวร มณี, ประยูร ธรรมจิตโต, 2559)

1. มีความรู้/ปัญญา อริสโตเติล (Aristotle) ได้กล่าวไว้ว่า “จุดหมายของชีวิตอยู่ที่การหาความรู้ โดยการถอดสิ่งสากลจากสิ่งเฉพาะหน่วยอันเป็นการกระทำเพื่อให้เกิดความกลมกลืนในทุกสิ่งทั้งภายในและภายนอกและเมื่อนั้นจิตของเราก็จะทำงานได้อย่างคล่องแคล่วราบรื่นอันเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาสูงสุดในชีวิต โดยต้องพยายามศึกษาให้เข้าใจตัวเองและสิ่งแวดล้อมให้ดีที่สุด” เช่นเดียวกับโสเครตีส (Socrates) ที่ได้กล่าวว่า “หากว่ามนุษย์ไม่ได้มีความต้องการตามธรรมชาติก็ตามแต่ความรู้ก็ยังเป็นสิ่งสำคัญสำหรับพวกเขา ดังนั้นหากใครที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องของความดี (Goodness) เขาก็จะไม่ทำชั่วนั่นเอง”

2. มีเหตุผล ค้านท์ (Immanuel Kant) เห็นว่า “ในบรรดาสมรรถภาพต่าง ๆ ของปัญญาไม่มีสมรรถภาพใดสูงกว่าเหตุผลดังนั้นการทำให้ปัญญามีศักยภาพสูงขึ้นจึงอยู่ที่การฝึกใช้เหตุผลอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นความรู้ทุกอย่างอื่นทุกอย่างมีไว้เพื่อการใช้เหตุผลเป็นที่ตั้งอย่างไรก็ตามเหตุผลจะทำการอะไรไม่ได้หากร่างกายไม่อยู่สภาพพร้อมจึงต้องพัฒนาสมรรถภาพอื่น ๆ ไปพร้อมกันเพื่อให้กลมกลืนกันไปด้วย”

3. ยึดผลประโยชน์ส่วนรวม สจ๊วตมิลล์ (John Stuart Mill) ได้กล่าวว่า “จริยธรรมที่เหมาะสมกับมนุษย์นั้นควรเป็นจริยธรรมที่ก่อให้เกิดความผาสุกแก่คนจำนวนมากที่สุดเป็นที่ตั้งและคนเราเมื่อมีการศึกษาดีขึ้นแล้วย่อมจะไม่มองเพียงแค่สิ่งเฉพาะหน้าคนยังฉลาดขึ้นเท่าไรก็ยังหวังผลในระยะยาวทุกทีเพราะฉะนั้นการอบรมให้คนมุ่งหน้าทำการเพิ่มผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งโดยหวังว่าผลประโยชน์ส่วนตัวจะตามมาเองจะได้ผลมากกว่าที่ต่างคนต่างมุ่งหาผลประโยชน์ของตนเองโดยลำพัง” ตรงกับในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูที่กำหนดว่าความรู้แจ้งและเห็นชอบในความคิดทางที่ดีคือคิดแต่จะสร้างคุณประโยชน์แก่ส่วนรวมไม่เห็นแก่ตัวไม่เกียจคร้าน

4. ยึดหลักสันโดษ เป็นหลักธรรมหนึ่งในพุทธศาสนาซึ่งหมายถึงความยินดีพอใจในสิ่งที่ตนได้ในสิ่งที่ตนมีเถาละกสันโดษคือยินดีพอใจในผลตอบแทนหลังจากได้ทำงานเต็มกำลังสามารถไม่ว่าได้มากหรือน้อยก็พอใจเท่าที่ได้, หรือยินดีพอใจทำงานที่สุจริตอันเป็นหน้าที่จนเต็มกำลังความรู้ความสามารถหนักเอาเบาสู้งากเพียรพยายามรำไปมีความรับผิดชอบในงานที่ทำเต็มที่, ยินดีพอใจตามควรแก่ชีวิตมีความรู้จักพออิ่มเป็น

บริโภคใช้สอยสิ่งที่ได้มาตามควรแก่อัตภาพไม่มากไม่น้อยเกินไปเพียงพอต่อการดำรงอยู่ได้อย่างสบาย นอกจากนั้นความรู้จักพยายมเป็นเหตุให้เสียสละแบ่งปันเอื้อเฟื้อผู้อื่นได้สงเคราะห์ผู้อื่นได้

5. มีคุณลักษณะ3ประการตามหลักทฤษฎีปานิสูตร ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ดังนี้

5.1 มีวิสัยทัศน์ (จักขุมา) หมายถึงการมีปัญญามองการณ์ไกลตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Conceptual Skill คือ ทักษะ/ความชำนาญในการใช้ความคิด

5.2 มีความเป็นมืออาชีพ (วิรูโ) หมายถึงจัดการธุระได้ดีมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Technical Skill คือ ทักษะ/ความชำนาญด้านเทคนิคหรือวิชาชีพ

5.3 มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี (นิสสยสัมปันโน) หมายถึงพึงพาอาศัยคนอื่นได้เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดีซึ่งข้อนี้สำคัญมากเพราะ “คนไม่มีคนคนไม่มีเพื่อนขึ้นสู่ที่สูงไม่ได้” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Human Relations Skill คือ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์

6. ยึดหลักธรรมาธิปไตยตามพุทธศาสนา โดยถือเอาหลักธรรมหรือหลักการเป็นใหญ่และความสำเร็จของงานเป็นที่ตั้งอันได้แก่พละหมายถึงพลังหรือกำลังทั้ง 4 ประการซึ่งในที่นี้ขอนามกล่าวเพียง 2 ประการคือมีความขยันหมั่นเพียร (วิริยพละ) หมายถึงกำลังความเพียรหรือความขยันกล้าตัดสินใจกล้าได้กล้าเสียไม่กลัวความยากลำบากที่รอคอยอยู่เบื้องหน้าดังภาษิตที่ว่า “ว่าขึ้นสูงเพราะมีลมต้านคนจะขึ้นสูงเพราะเผชิญอุปสรรค” คนที่มีความขยันต้องมีกำลังใจที่เข้มแข็งอาจกล่าวได้ว่า วิริยพละก็คือกำลังใจนั่นเอง ซึ่งกำลังใจต้องมาคู่กับกำลังปัญญาเสมอ และอีกประการ คือมีความซื่อสัตย์สุจริต (อนวัชพละ) หมายถึง กำลังแห่งการทำงานที่ไม่มีโทษหรือข้อเสียนักบริหารต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต (พระราชมุนี, ประยูร ธมมจิตโต, 2559) ดังพุทธพจน์ที่ว่า “บุคคลควรปฏิบัติธรรม (หน้าที่) ให้สุจริต”

7. มีความรักและสามัคคีทั้งกับเพื่อนมนุษย์และประเทศชาติ มหาตมะคานธีได้กล่าวว่า “ความรักช่วยคำจุนโลกไว้ชีวิตจะมีอยู่เฉพาะในที่ที่มีความรักชีวิตปราศจากความรักเหมือนกับชีวิตที่ตายไปแล้ว ความรักไม่เคยเรียกร้องมีแต่ให้ความรักมีแต่จะยอมรับความทุกข์โดยไม่มีความโกรธเคืองและไม่มีการแก้แค้น” และ “เมื่อไรก็ตามที่ท่านเผชิญหน้ากับศัตรูจงพิชิตศัตรูด้วยความรัก” ท่านศาสดามุฮัมมัดซ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัมแห่งศาสนาอิสลามได้พจนารถไว้ว่า “แท้จริงพวกท่านไม่ต้องเอื้อเฟื้อทรัพย์สินแก่มวลมนุษย์ให้มากมายแต่อย่างใดเพียงแต่ท่านแสดงใบหน้าที่ยิ้มแย้มและมีกิริยามารยาทที่ดีต่อกันเท่านั้นถือว่าพอใช้แล้ว” การเชิญชวนบุคคลไปสู่ความดีความงามมุ่งสู่คุณธรรมและห้ามการปฏิบัติสิ่งที่เป็นความชั่วและพวกเหล่านี้ถือว่าเป็นผู้ที่ได้รับชัยชนะหรือผู้สมหวัง” เช่นเดียวกับคำสอนของพระเยซูในศาสนาคริสต์ที่ได้บัญญัติไว้ว่า “ท่านต้องรักเพื่อนบ้าน (เพื่อนมนุษย์) ให้เหมือนกับรักตนเอง” เฉกเช่นเดียวกับคำตอบของขงจื้อที่บอกว่า “การรักผู้อื่นถือเป็นเมตตาธรรมเพราะความรักนี้เป็นความรักแท้ที่มีต่อผู้อื่นและก็เป็นการอบรมบ่มเพาะคนให้มีศีลธรรมจรรยาอันดีงาม สูงส่ง” ซึ่งความรักนี้ต้องรวมถึงความรักประเทศชาติอันเป็นส่วนหนึ่งแห่งการศรัทธาของศาสนาอิสลามด้วย

8. ปราศจากอคติ ขงจื้อได้กล่าวตอบคำถามจื๊อถึงถึงความหมายของคนดีไว้ว่า “คนดีย่อมยึดมั่นอยู่ในคุณธรรมอันเป็นความดีและเป็นผู้ที่มีจิตใจกว้างขวางไม่ลำเอียง” ซึ่งตรงกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ได้มีการกล่าวถึงอคติหรือความลำเอียงไว้ว่ามีอยู่ 4 ประการคือ

8.1 ฉันทาคติ (ลำเอียงเพราะชอบ) ถ้าเราชอบใครไม่ว่าเขาจะพูดอะไรเราเห็นด้วยกับเขาทุกอย่าง

8.2 โทสะคติ (ถ้าเอียงเพราะขัง) ถ้าเราขังใครไม่ว่าเขาจะพูดหรือทำอะไรเรารู้สึกขงหวงหวงตาหมด

8.3 โมหาคติ (ลำเอียงเพราะหลง) ถ้าเราขาดข้อมูลในเรื่องใดพอมิคนให้ข้อมูลเท็จในเรื่องนั้นเรามักเชื่อเขาและตัดสินใจผิดพลาดได้ง่าย

8.4 อนาคต (ลำเอียงเพราะกลัว) ถ้าผู้มีอำนาจให้เราพูดหรือทำสิ่งที่ขัดกับความรู้สึกของเรา บางครั้งเราจำเป็นต้องทำตามเพราะความกลัวภัย

ทั้งหมดของการนำเสนอนี้เพียงเพื่อการแสดงให้เห็นถึงจริยธรรมในสังคมปัจจุบัน (ยุคโพสต์โมเดิร์น) ยุคที่มนุษย์เราแสวงหาจุดร่วมที่เหมือนกันและสวจนจุดต่าง ๆ ที่ไม่เหมือนกันแม้ต่างคนอาจจะมีความเห็นที่แตกต่างกันแต่ก็ยอมรับในคุณค่าของกันและกันมีการหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยนำจุดร่วมที่เหมือนกันมาเสริมสร้างอันก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปและมองจุดต่างไม่เหมือนกันด้วยการยอมรับในคุณค่าบนความหลากหลายโดยมิได้ยึดติดอยู่แต่กับข้อบัญญัติในคัมภีร์หนึ่งคัมภีร์ใดหรือในศาสนาหนึ่งศาสนาใดหากแต่เป็นการย้อนอ่านหรือทบทวนมาตรการหรือหลักการที่ได้เคยมีการอธิบายไว้แล้วนำมาวิเคราะห์ประเมินค่าดูว่าอะไรที่ยังติดอยู่มีคุณค่าอยู่หรือไม่ นำมาใช้แบบผสมผสานกันดัง เช่น **ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมของไทย** เป็นทฤษฎีทางจิตวิทยาทฤษฎีแรกของนักศึกษาไทยสร้างขึ้นบุคคลผู้รวบรวมเขียนเป็นทฤษฎีคือ ศาสตราจารย์ดร.ดวงเดือน พันธุมนาวิน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2554) แนวคิดที่เป็นจุดเด่นของทฤษฎีนี้มีความว่าลักษณะพื้นฐานและองค์ประกอบทางจิตใจซึ่งจะนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงปรารถนาเพื่อส่งเสริมให้บุคคลเป็นคนดีและคนเก่งซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยถึงสาเหตุพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งโดยได้ทำการประมวลผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนไทยทั้งเด็กและผู้ใหญ่อายุตั้งแต่ 6 – 60 ปี ว่าพฤติกรรมเหล่านั้นมีสาเหตุทางจิตใจและได้นำมาประยุกต์เป็นทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมสำหรับคนไทยขึ้นโดยแบ่งต้นไม้จริยธรรมออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง ได้แก่ ดอกและผลไม้บนต้นที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวมซึ่งล้วนแต่เป็นพฤติกรรมของพลเมืองดีพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ

ส่วนที่สอง ได้แก่ ส่วนลำดับของต้นไม้มแสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ด้านคือ 1) เหตุผลเชิงจริยธรรม 2) มุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง 3) ความเชื่ออำนาจในตน 4) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และ 5) ทักษะคตินิยมและค่านิยม

ส่วนที่สาม ได้แก่ รากของต้นไม้ที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็งซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ 3 ด้านคือ 1. สติปัญญา 2. ประสบการณ์ทางสังคม และ 3. สุขภาพจิต

จิตลักษณะทั้งสามนี้อาจใช้เป็นสาเหตุของการพัฒนาจิตลักษณะ 5 ประการที่ลำต้นของต้นไม้ก็ได้ กล่าวคือบุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ 3 ด้านในปริมาณที่สูงพอเหมาะกับการอายุจึงจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะ 5 ประการที่ลำต้นของต้นไม้โดยที่จิตลักษณะทั้งห้านี้จะพัฒนาไปเองโดยอัตโนมัติถ้าบุคคลมีความพร้อมทางจิตใจ 3 ด้านดังกล่าว, อยู่ในสภาพแวดล้อมทางบ้านทางโรงเรียนและสังคมที่เหมาะสมมีความพร้อมที่จะรับการพัฒนจิตลักษณะบางประการใน 5 ด้านนี้โดยวิธีการอื่น ๆ ด้วยฉะนั้นจิตลักษณะพื้นฐานจึงเป็นสาเหตุร่วมในพฤติกรรมของคนดีและของคนเก่งนั่นเอง

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมนี้เกิดจากผลการวิจัยพฤติกรรมและจิตลักษณะของคนไทยโดยเมื่อสร้างขึ้นแล้วทฤษฎีนี้ได้ชี้แนะทางการตั้งสมมติฐานการวิจัยเพื่อต่อยอดสู่หลักฐานใหม่ ๆ มาเพื่อเติมในทฤษฎีนี้อีกเช่น การวิจัยเกี่ยวกับจิตลักษณะพื้นฐานที่สามารถจำแนกคนเทียบเคียงกับความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคล (ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2554).พบว่าคนที่เป็บบัวเหนือน้ำเท่านั้น (มีจิตลักษณะพื้นฐาน 3 ด้านนี้ในปริมาณสูงเหมาะสมกับอายุ) เป็นผู้ที่สามารถรับการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมได้อย่างเหมาะสมกับอายุตามทฤษฎีของโคลเบอร์กทั้งนี้ การสอน/การปลูกฝัง/การพัฒนา “**คุณธรรมจริยธรรม**” เป็นความต้องการที่คนรุ่นหนึ่งจะชี้นำคนอีกรุ่นหนึ่งโดยผู้สอนมีความเชื่อว่าการประสบการณ์ของตนอาจสร้างความเข้าใจเรื่องคุณธรรมจริยธรรม (หรือความดีความถูกต้องความเหมาะสม) อย่างถ่องแท้ในระดับหนึ่งและต้องการให้เยาวชนเชื่อและเป็น “คนดี” ซึ่งสำคัญกว่าและต้องมาก่อนการเป็น “คนเก่ง” เพื่อให้มีจิตใจที่ยึดมั่นในหลักคุณธรรมจริยธรรมและทำให้มนุษย์มีความสุขความสบายและความงามโดยที่ความสุขนั้นควรเป็นความสุขแบบเรียบง่ายและยั่งยืน

บทสรุป

จริยธรรมในสังคมประชาธิปไตยต้องเน้นหนักในทางที่สะท้อนความหวังความปรารถนาของมวลมนุษยชาติมีการปกครองที่รัฐบาลมีอำนาจจำกัดตามกฎหมายเน้นความเสมอภาคเป็นการปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชนด้วย ความสงบสุขและความมั่นคงของการดำรงอยู่ของรัฐจึงขึ้นอยู่กับคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคมสอดคล้องกับทฤษฎีของโคลเบอร์กซึ่งรัฐต้องจัดให้มีแผนพัฒนาการเมืองจัดทำมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเพื่อป้องกันการทุจริตประพฤติดมิชอบและเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนับเป็นการปฏิรูปและเป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ราชการที่น่าชื่นชมอย่างยิ่ง (พระราชวรมนิ, ประยูร ธมมจิตโต, 2559)ด้วยการจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมนั้นมีความลึกซึ้งและละเอียดอ่อนยิ่งไปกว่าตัวบทกฎหมายที่ใช้บังคับต่อบุคคลทุกคนโดยทั่วไปเพื่อเป็นกรอบแห่งความประพฤติปฏิบัติร่วมกันอย่างต่อเนื่องจนเป็นนิสัยเพราะจิตใจของมนุษย์เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาเช่นกระแสน้ำที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. (2543). **การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2554). **ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม:การวิจัยและการพัฒนาบุคคล**. พิมพ์ครั้งที่ 9. โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.กรุงเทพมหานคร: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- พระราชวรมนู (ประยูร ธมมจิตโต). (2559). **ปรัชญากรีก: บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยามปริทัศน์.
- วีระ วงศ์สรรค์. (2561). **จริยธรรมและความเป็นธรรมในสังคม**. เอกสารรายวิชา PA414, สถาบันการศึกษาทางไกล มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี.
- สมปรารถนา นามาน. (2561). **ความตระหนักด้านจริยธรรมของนักวิจัยและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าร่วม อบรมจริยธรรม**. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ปีที่ 7(1), มกราคม - มิถุนายน 2561, 96-113.